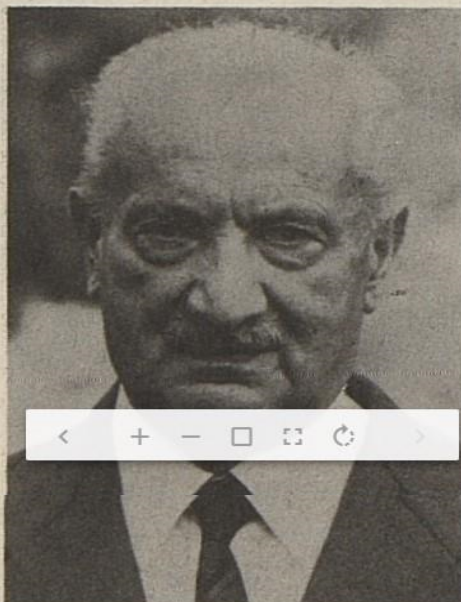

Člověk a jeho místo ve světě, osud a dějiny, tíživé vědomí času a vlastní konečnosti jsou otázkami, které zůstávají. První světová válka vystavila dennímu světlu nitro tehdejší společnosti a zmíněné otázky se staly na nejvyšší aktuálními. Jedním z pokusů odpovědět je filozofie Martina Heideggera. Je samozřejmé, že reakce na události doby byly různé. Veselí vítězů, kteří přežili, uspokojení z příležitosti pracovat na tom, co válka zničila, ale i pesimismus a potřeba přehodnocovat dějiny. Právě v poraženém Německu najdeme více pokusů o přehodnocování, více otázek mířících k člověku a smyslu jeho bytí.

Martin Heidegger zde začal jako Husserlův asistent na univerzitě ve Freiburgu (1919–1923), poté je profesorem Marburgské univerzity a po roce 1929 opět ve Freiburgu Husserlovým nástupcem ve vedení katedry.

V roce 1927 vychází kniha *Bytí a čas*, která přes svůj netypický jazyk získala autorovi titul „nekorunovaný král německé filozofie“. Heidegger se ve svém hlavním díle snaží odhalit smysl bytí analýzou lidské existence. Ohrazoval se ale proti svému zařazování mezi existencialisty, jež i kritizoval, ale kteří načerpali z Heideggera nemálo myšlenek. Odmítání nechtěných důsledků vlastní filozofie postihlo Heideggera i z druhé strany: např. Husserl si nepřál, aby jeden jeho stipendista (J. Patočka) navštěvoval Heideggerovy přednášky.

Heidegger zdůrazňuje, že hlavní problém je jak otázka o bytí, tak i otázka, kterou klade bytí. Na bytí se ale nelze zeptat přímo, neboť v otázce „co je bytí“ je bytí již předpokládáno, což by pokus uzavřelo do logického kruhu. Analýzou struktury této otázky dospívá Heidegger k potřebě nalézt způsob bytí – jsoucno, jež odlišnostmi od jiných jsoucna bude schopno tento kruh prorazit. Objevuje je v „Dasein“ – v lidské existenci; analýza jejích dimenzí časovosti, konečnosti, sou-

MARTIN HEIDEGGER

(26. 9. 1889–26. 5. 1976)

střednosti na budoucnost, směřování ke smrti, pocitů úzkosti a starosti o bytí, nutnosti rozhodování, svědomí a viny, které dodávají lidské existenci autentičnost, umožňují odpovědět na otázku, co znamená být. V této autentičnosti (neautentičnosti) jakoby tehdejší, možná i dnešní, člověk nacházel své odcizení vnějšmu světu, svou anonymnost i nepřátelský vztah okolí.

To vše podává současně s kritikou metafyziky a antropologismu v dějinách filozofie od Platóna přes Akvinského, Descarta, filozofii života („toto slovo řekne tolik jako „botanika rostlin“, M. H.) až po současnost. Přes vnější úspěch byla však tato práce v podstatě nezdarem. Na ústřední otázku bytí odpověď nenalezla, což potvrzuje další Heideggerovo hledání od poloviny třicátých let. K osvětlení výrazné změny v Heideggerově myšlení lze připomenout, že ve svých prvních pracích – disertační a habilitační – se jednoznačně vyslovuje ve

prospěch logiky. Posun v polovině třicátých let je posunem k iracionalismu, změnu ale prodělává pouze forma Heideggerova uvažování; ústřední otázka bytí zůstává stále hlavním problémem.

Heidegger rovněž neopouští myšlenku, že lidská existence je jediným jsoucnem, které může dát žádanou odpověď, a domnívá se, že našel způsob, jak ji získat. Kritikou jazyka tradiční metafyziky dospěl k názoru, že dějiny jsou zapomínáním na pravé bytí a je nutné učinit krok zpět. Nikoli jako návrat, ale jako využití toho, co bylo v dějinách opomenuto a nevyužito. Způsob lidské existence, který umožňuje nalézt zapomenuté bytí, je básnický jazyk, a krokem zpět, analýzou jazyka antických básníků, se o to Heidegger pokouší.

V polovině padesátých let je sice Heideggerova chata v Todtnaubergu stále poutním místem, ale zájem o filozofii jejího majitele pomalu opadá. Ale jako Heidegger vycházel z Nietzscheho, Diltheye, Husserla, tak se sám stal inspiračním zdrojem např. J. P. Sartrovi, H. Marcusovi a není bez významu i pro nás znát způsob jeho reakce na otázky doby, na to, jak zkoumáním jazyka odhaluje složitost a nebezpečí techniky pro existenci člověka. Proto i kniha V. Fariase Heidegger a nacismus (Paříž 1987) a výzva k Heideggerovu odsouzení pro spolupráci s nacismem se neseťkala s jednoznačným souhlasem ani u některých filozofů židovského původu. Nemusíme s Heideggerovým řešením souhlasit, je však užitečné si uvědomit, jaké otázky vyvstanou, ocitá-li se člověk nebo celá společnost před problémem v časové tísní a je nutné se rozhodnout ne „na nečisto“, ale „tady a teď“, neboť v čase se nelze zastavit. A pak nést odpovědnost za své rozhodnutí. A v této souvislosti otázky podstaty člověka, jeho osudu, místa ve světě... jsou otázkami, které zůstávají. Mění se pouze odpovědi.

Josef Krob